

בס"ד, כ"ה שבט התשפ"ו

מנחות ל"ב – כללי כתיבה וקביעת המזוזה, וכבוד ספר תורה

שאלות:

1. יריב סופר מתלמד מתלבט האם צריך לשרטט שורות על קלף התפילין, מה ההלכה?

כללי כתיבה נוספים במזוזה

ראינו ש**רב הונא** היה עושה את הפרשיות של המזוזה **סתומות**, ו**רבי שמעון בן אלעזר** אמר ש**רבי מאיר** היה עושה אותם פתוחות (כיוון שאין סמיכות לפרשיות בתורה). **רב חננאל** בשם **רב** אמר שהלכה כ**רבי שמעון בן אלעזר** בשם **רבי מאיר**.

○ הסברנו שהכוונה שהלכה כמותו לעניין הרווח ש**רבי מאיר** היה עושה מלמעלה ומלמטה במזוזה, ולא לגבי הפרשיות הפתוחות. **רב מנשיא בר יעקב** או **רב שמואל בר יעקב אמר**: שגודל הרווח הוא כמלא אטבא דסיפרי (האטב שבו הסופרים מחזיקים את הקלף מלמעלה שלא יתקפל, והוא עשוי מעץ סדוק שהקלף נכנס בתוכו, כיוון שהרווח בראש הגיליון מאפשר להכניס את הגיליון לתוך האטב).

▪ **אביי שאל את רב יוסף**: האם אתה לא סובר שההלכה ש**רב** אמר מתייחסת לרווח? והרי **רב** סובר שמנהג זה דבר חזק, והיום בזמננו יש מנהג חזק לכתוב את פרשיות המזוזה סתומות!

○ והוא מביא את ההוכחה של**רב** הולכים אחרי המנהג, שהרי: **רבה** בשם **רב כהנא** בשם **רב** וגם **רב יוסף** בשם **רב כהנא** בשם **רב אמרו**: שאם יבוא אליהו ויאמר שלא חולצין בסנדל – לא שומעין לו, שכבר נהגו העם בסנדל. הם רק חלקו האם חולצים כרגע במנעל לכתחילה. לכן המסקנה היא שמה שפסקו הלכה כ**רבי מאיר** הכוונה לעניין הרווח בגליון בלבד.

○ **רב נחמן בר יצחק** הסביר את המנהג, אל מול פסיקת ההלכה שפרשיות המזוזה סתומות: שמצווה לעשותן סתומות כמנהג, אבל אם עשה אותן פתוחות – כשר. ומה ש**רבי שמעון בן אלעזר** בשם **רבי מאיר** אמר הכוונה היא שאפשר גם לעשות פתוחות.

○ הגמרא מנסה להביא ראיה לפירוש של **רב נחמן בר יצחק** מברייתא שאומרת: שלא מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ולכן אי אפשר להשתמש בספר תורה שהתיישן ובלה כדי לעשות ממנו מזוזה (כי הפרשיות של ספר תורה סתומות ושל מזוזה פתוחות).

▪ הגמרא מדייקת שדווקא בגלל שלא מורידים מקדושה חמורה זה אסור, אבל אילו לא הייתה בעיה כזאת, יכולנו להשתמש בו למזוזה, והרי בספר תורה הפרשיות האלה סתומות – מכאן הוכחה שאפשר לעשות גם סתומות במזוזה.

▪ הגמרא דוחה את הראיה: אולי מדובר שיש קטע קטן שחסר במזוזה ומשלימים אותו מהתפילין או ספר התורה אבל לא מדובר על כל הפרשייה (לפי ההגהה וההסבר של השיטה מקובצת על הדף ברש"י).

○ הגמרא מוסיפה עוד שאלות על הברייתא שאמרה: שאפשר להשלים מזוזה מספר תורה או תפילין, אילולא שהייתה בעיה של הורדה מקדושה:

הרי הלכה למשה מסיני – שתפילין נכתבים על קלף (הצד של העור הפנימי שקרוב לשיער) ומזוזה על דוכסוסטוס (הצד של פנים העור שקרוב לבשר של הבהמה)? הגמרא מתרצת שזה רק לכתחילה אבל זה לא מעכב ולכן אפשר להשלים את המזוזה. אבל הגמרא מקשה ששינוי בעניין הזה של סוג העור פסול. ומתרצת שאו שזה פוסל רק בתפילין ואפשר להשלים מזוזה מספר תורה. או שזו מחלוקת תנאים. והברייתא שפסקה שאפשר להשלים מזוזה סוברת שאפשר לכתוב את התפילין על דוכסוסטוס.

הרי מזוזה צריכה שרטוט (הלכה למשה מסיני או בשם רב), ותפילין לא? הגמרא מתרצת שגם כאן זה מחלוקת תנאים אם מזוזה צריכה שרטוט, והברייתא שאמרה שאפשר להשלים מתפילין סוברת שגם מזוזה לא צריכה שרטוט. והגמרא מביאה הלכה שתפילין לא צריכים שרטוט ומזוזה כן, ושניהם לא חייבים שהסופר יעתיק אותם מהכתב אלא הוא יכול לכתוב אותם בעל פה כי הם שגורים בפי כל אדם.

2. רמי רוצה לשבת על ספסל שיש עליו חומשים, זה מותר?

כבוד ספרי תורה

○ רב חלבו סיפר שהוא ראה את רב הונא כשהיה רוצה לשבת על מיטה שספר תורה מונח עליה, הוא הפך כד על הארץ והניח עליו את ספר התורה, ורק אז ישב על המיטה. רב הונא סבר שאסור לשבת על מיטה שספר תורה מונח עליה.

○ רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן חלק ואמר: שמותר לשבת על מיטה שספר תורה מונח עליה. ורבה בר בר חנה מסביר את המעשה ברבי אלעזר שהיה יושב על המיטה, ונזכר בספר התורה, ונשמט וישב על הקרקע כמי שהכישו נחש: ששם מדובר שספר התורה שהיה מונח על גבי קרקע שזה בזוי, ולכן נהג רבי אלעזר ככה.

3. גיל תלה את המזוזה רק עם מסמר אחד והיא מתנדנדת קצת חייבים לתקן את זה?

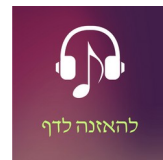
הלכות קביעת מזוזה ודיני כתיבה

הגמרא מביאה מספר דינים של רב יהודה בשם שמואל בכתיבת מזוזה:

- רב יהודה בשם שמואל אמר: שאם כתב את המזוזה כאיגרת בלי שרטוט ובלי דיקדוק בחסרות ויתרות, כמו שכותבים מכתב – פסולה. כי לומדים בגזירה שווה "כתיבה כתיבה" מספר תורה.
- ועוד אמר רב יהודה בשם שמואל: שאם תלאה במקל או הניחה אחורי הדלת – פסולה (כי צריך להתקיים "בְּשַׁעֲרֶיךָ").
- הב"ח על הטור מסביר: תלאה במקל במקומה ולא קבעה פסולה שפירוש בשערך משמע שתקבענה בשערך והרי לא קבעה שתהא נחה אלא תלויה ומתנדדת באויר הפתח וכ"כ הרמב"ם תלאה במקל פסולה שאין זו קביעה.
- ואחורי הדלת מסביר ערוך השולחן למשל כמו ששמים בזמנם בתוך הבית אחרי סגירת הדלת, כשחוששים שיגנבו את המזוזה או שיש בחוץ דברים טמאים ולא ראויים שהמזוזה כביכול 'תראה' אותם, בכל אופן הוא אומר שהפסול הזה כשר בדיעבד.

הדף לע"נ
אמו"ר שלמה חיים משה ב"ר שמואל מנחם הכ"מ
נלב"ע י"א כסלו התשפ"ו

○

בנוסף הברייתא אומרת: שתלייה במקל או אחרי הדלת היא סכנה ואין בה מצווה, רש"י מסביר שמכיוון שהיא לא קבועה בפתח כהלכתה הבית לא שמור מהמזיקים. והגמרא מביאה שאנשי בית מונבז המלך שהיו מסתובבים הרבה, ובפונדקים שלהם הם היו אורחים ופטורים מהמזוזה עד 30 יום, היו תולים במקל את המזוזה בפונדקותיהן, זכר למצוה, אך לא קיימו בזה מצווה.

○ ועוד אמר רב יהודה בשם **שמואל**: שמצווה להניחה בתוך חללו של פתח ולא מבחוץ והגמרא שואלת הרי זה פשוט שכתוב 'בשעריך', ומתרצת שהואיל **ורבא אמר**: שמצווה להניחה בטפח הסמוך לרשות הרבים כדי שיתקל במזוזה ישר כשהוא נכנס לבית, אז היה מקום לחשוב שאולי כמה שיותר בחוץ עדיף, משמיע לנו **שמואל** שזה חייב להיות בחלל הפתח.

והגמרא תמשיך להביא עוד מימרות של **רב יהודה** בשם **שמואל** בדף הבא.